

Література

1. Оборотов Ю. Загальнотеоретична юриспруденція як сучасна теорія держави і права / Ю. Оборотов // Право України. – 2013. – № 9. – С. 103–116.
2. Овчинников А. И. Правовое мышление: теоретико-методологический анализ: моногр. / А. И. Овчинников. – Ростов-н/Д.: Изд-во Рост. ун-та, 2003. – 344 с.
3. Сурілов О. В. Теорія держави і права / О. В. Сурілов. – О.: Астропринт, 1998. – 224 с.

Ключові слова: право, загальнотеоретична юриспруденція, правовий міф, правова реальність, правосвідомість.

Ключевые слова: право, общетеоретическая юриспруденция, правовой миф, правовая реальность, правосознание.

Key words: Law, general theoretical jurisprudence, legal myth, legal reality, legal consciousness.

Ковбасюк Степан Валерійович

*Національний університет «Одеська юридична академія»
старший викладач кафедри загальної теорії права та держави,
кандидат юридичних наук*

МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ХОЛІЗМ ТА ІНДИВІДУАЛІЗМ У СУЧАСНІЙ ІНСТИТУЦІЙНІЙ МЕТОДОЛОГІЇ

Інституційний підхід є формою і способом наукового вивчення державно-правової реальності. У сучасній юриспруденції він є однією з форм організації міждисциплінарних досліджень, орієнтованих на вирішення завдань у межах право- і державознавства, шляхом аналізу особливостей формування, розвитку, трансформації та взаємодії інститутів. Завдяки використанню системи пізнавальних принципів і теоретичних напрацювань класичної та неоінституційної теорії, а також інституційних теорій, розроблених в інших галузях соціально-гуманітарного знання, стає можливим отримання вичерпної інформації щодо механізмів інституціоналізації та встановлення зв'язків із вектором соціального розвитку.

Інституційна методологія знаходиться на стику різних галузей знань і дає можливість побачити соціальні явища в динаміці та взаємодії. Використання інституційного підходу для аналізу

державотворчих процесів дає низку можливостей для їх оцінки та формування напрямів щодо удосконалення їх функціонування у сучасному суспільстві.

Нині йде процес активного реформування інституційної методології, що зумовлено спробою переосмислення базових принципів інституційної методології – холізму та індивідуалізму і розробки нової методологічної основи інституційного підходу.

Представники так званого «старого» інституціоналізму в якості методологічної основи розглядали:

1. Розширення меж пізнавального процесу шляхом залучення досягнень не тільки юридичної науки, але й інших гуманітарних дисциплін (насамперед політології та соціології).

2. Еволюційний підхід у дослідженнях суспільного буття, заснованого на міждисциплінарному синтезі. Дослідження інститутів передбачає аналіз динамічних перетворень інституційної системи, інституційний розвиток в історичному розрізі.

Так засновник інституційного підходу Торстейн Веблен визначав інституційний розвиток як процес відбору та адаптації інститутів до навколишнього середовища, що постійно змінюється. Нинішнє середовище формує інститути завтрашнього дня в результаті відбору, впливаючи на звичні погляди людей і тим самим змінюючи або закріплюючи точку зору або духовні настанови, успадковані від минулого [2, с. 108].

- 3) принцип методологічного холізму, за яким розуміння цілого як первинного у відношенні до його складників, як сукупність чогось, що ідеально об'єднане, але не містить частинок, що створюють суперечності. Ціле складається з необмеженої кількості елементів, але не є їх сумою.

В той час як головними індикаторами «нового» інституціоналізму, які, з одного боку, конституують його як цілісність, а з іншого, відрізняють від інших теоретичних концептів, виступають: по-перше, аналіз структурних рис суспільства і/або політики, рівно як формальних/офіційно прийнятих, так і неформальних; по-друге, фіксація певної стабільності в часі структур, які розглядаються;

по-третє, інститути повинні здійснювати вплив на індивідуальну поведінку своїх членів, і цей вплив може бути рівно як формальним, так і неформальним; по-четверте, інститутам має бути властива певна система спільних цінностей, які повинні приймати члени цих інститутів [2, с. 192].

Методологічний індивідуалізм, що є одним з основних постулатів «нового» інституціоналізму, заснований на двох фундаментальних принципах – первинності індивідів по відношенню до інститутів, що зумовлює необхідність починати аналіз певних суспільних відносин з дослідження індивідів та екзогенності інститутів для окремих осіб, коли інститути – це частина зовнішньої особистості акторів. Методологічний холізм пов'язаний із визнанням ключових ролей макроінституційних структур у взаємодії соціальних процесів будь-якого масштабу, та визначає інститути як екзогенні фактори, в результаті інститути формують соціальний контекст, у якому стають можливі індивідуальні дії [4, с. 155].

З точки зору системного підходу, система завжди більша ніж сукупність її елементів (індивідів). При цьому цілі та завдання системи не повинні обов'язково відповідати цілям і завданням усіх осіб. Холізм як протилежність методологічному індивідуалізму розглядає тільки систему в цілому. Але, з точки зору системного підходу, існування системи невіддільне від існування її елементів. Цілі, функції елементів і цілі системи взаємопов'язані і взаємозалежні.

Неоінституціональна теорія розглядає соціальну систему як таку, що прагне до рівноваги. Традиційний інституціоналізм дотримується еволюційного принципу, згідно з яким система повинна розглядатися в розвитку, при цьому рівновагу розглядається як окремий випадок. З точки зору системного підходу, еволюція системи включає в себе як стабільні стани, так і нестабільні. Нестабільність системи – такий стан, коли вона не справляється із зовнішніми і внутрішніми коливаннями. Вихід з нестабільного стану можливий або через адаптацію до нових умов, або через самоорганізацію, кардинальне перетворення інститутів структури і правил [3, с. 50].

Відтак, методологічна основа сучасного інституційного підходу повинна ґрунтуватися на системному переосмисленні теорії класичного інституціоналізму і неінституційної теорії що означає:

1) розширення меж пізнавального процесу шляхом залучення досягнень не тільки юридичної науки, але й інших гуманітарних дисциплін (насамперед політології та соціології);

2) дослідження інститутів передбачає аналіз динамічних перетворень інституційної системи, її історичних перетворень. Сучасна методологія інституціоналізму передбачає також розгляд інституційної системи з точки зору поєднання еволюції та стабільності системи;

3) поєднання принципів методологічного індивідуалізму та холізму, тобто аналізу формування інститутів як з точки зору їх цілісності, так і у площині їх впливу на поведінку окремих індивідів.

Це забезпечує можливість виявлення та дослідження безперервності державотворення – від додержавних соціальних об'єднань минулого до наддержавних утворень сучасності. Завдяки цьому ми можемо проаналізувати наступництво та розвиток держави, виявити особливості нормативного забезпечення її функціонування як самостійного інституту і виокремити специфічні інститути сучасної держави.

Література

1. Веблен Т. Теория праздного класса; пер. с англ.; вступ. ст. С.Г. Сорокиной; общ.ред. В.В. Мотылева. Москва: Прогресс, 1984. 368с.
2. Романюк А. Новий інституціоналізм та поняття інституту в політичній науці. *Вісник Львівського університету. Філософські науки*. 2006. Вип. 9. С. 190–199.
3. Ю.А. Фомина Развитие методологии институциональной теории на основе системного подхода. *Вестник Омского университета. Серия «Экономика»*. 2006. № 4. С. 47–51.
4. Фролов Д.П. Методологический институционализм 2.0: от институтов – к институциональным конфигурациям. *Вопросы экономики*. 2016. № 7. 147–160.

Ключові слова: інституційний підхід, інститут, методологічний індивідуалізм, методологічний холізм, системний підхід.

Ключевые слова: институциональный подход, институт, методологический индивидуализм, методологический холизм, системный подход.

Key words: institutional approach, institution, methodological individualism, methodological holism, system approach.